

การพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง

The Development of a Tourism Map in Nang Loeng Area

ณัฐนันท์ นันทะวงศ์¹   ภรวิชญ์ เต่าคำ¹   ณัฐวุฒิ บัวภา¹
พิยะดา ธนุระเวท¹   ตันข้าว แสงทรัพย์¹   ศรัญญา ศรีทอง²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของชุมชนนางเลิ้ง และพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2568 การสำรวจแผนที่เดินดิน และการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กับกลุ่มประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน กลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับด้านอาหารและศิลปวัฒนธรรม องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และนักท่องเที่ยว จากนั้นจึงตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและสร้างข้อสรุป และพัฒนาเป็นแผนที่ท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า แม้ชุมชนมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น โดยเฉพาะด้านอาหารและศิลปวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดแผนที่ท่องเที่ยวที่เป็นปัจจุบัน ครอบคลุม และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง คณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น 2 รูปแบบ ได้แก่ แผนที่ท่องเที่ยวด้านอาหาร และแผนที่ท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบไฟล์ภาพ และรหัสคิวอาร์ พร้อมเสนอแนะแนวทางต่อยอดในอนาคต เช่น การจัดทำแผ่นพับหรือแผนที่ดิจิทัล เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลายและส่งเสริมการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แผนที่ที่พัฒนาขึ้นสามารถเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน กระจายรายได้ และเพิ่มการรับรู้ในคุณค่าทรัพยากรของท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: แผนที่ท่องเที่ยว, ท่องเที่ยวชุมชน, นางเลิ้ง, อาหารท้องถิ่น, ศิลปวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to explore the tourism components of the Nang Loeng community and to develop a comprehensive community tourism map. Employing a qualitative research approach, data was collected through non-participant observation from March to May in 2025, geo-social mapping, and semi-structured interviews with 20 purposively selected key informants. These informants included local citizens, community leaders, food and cultural entrepreneurs, non-profit organizations, and tourists. The data were triangulated to ensure qualitative reliability and were analyzed through interpretation and synthesis, then develop the tourism map. The study revealed that although Nang Loeng possesses rich tourism resources,

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาวัฒนธรรมการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

particularly in gastronomy and cultural heritage, it lacks an up-to-date, comprehensive, and well-integrated tourism map. This shortcoming has hindered tourists from fully accessing the various attractions within the community. As a result, the researchers developed two types of tourism maps: a gastronomy map and a cultural heritage map, both presented in image file formats and QR Code. This research is prepared to propose further avenues for future advancement, such as producing printed brochures or digital maps to accommodate diverse tourists and supporting the sustainable preservation of community identity. These maps serve as a communication tool to promote tourism, enhance the local economy, distribute income within the community, and raise awareness of the value of local cultural resources tangibly and sustainably.

Keywords: Tourism map, community-based tourism, Nang Loeng, traditional food, cultural heritage

บทนำ

ชุมชนนางเลิ้งถือเป็นย่านการค้าทางเศรษฐกิจ แหล่งศูนย์รวมความบันเทิง และแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานครนับตั้งแต่ช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากการขุดคลองผดุงกรุงเกษมและเกิดการพัฒนาระบบคมนาคมทางถนนและทางรถไฟตัดผ่านชุมชนนางเลิ้ง ส่งผลให้บริเวณนี้กลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของย่านการค้าและศูนย์รวมความบันเทิงที่สำคัญ และปัจจุบันยังคงสะท้อนถึงการใช้พื้นที่ ลักษณะทางสังคม และระบบกิจกรรมที่สืบทอดกันมา (ปัทมาธิ์ ชูตระกูล, 2562) โดยชุมชนนางเลิ้งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์ ประกอบด้วยด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ได้แก่ สถาปัตยกรรมโบราณ อาคาร บ้านเรือน และสิ่งก่อสร้างที่คงความเป็นเสน่ห์ตลอดชุมชนนางเลิ้ง ด้านมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะการแสดง เช่น บ้านเต็นรำ บ้านนราศิลป์ โรงหนังนางเลิ้ง หรือ ปัจจุบันเรียกว่า “ศาลาเฉลิมธานี” อีกทั้งยังมีตรอกละคร ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านเรือนศิลปินนักแสดงทั้งดนตรีป๊อปปูล่า ละครชาตรี และแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ชุมชนนางเลิ้งมีศาสนสถานที่สำคัญ เช่น วัดโสมนัสราชวรวิหาร วัดสุนทรธรรมทาน และศาลเสด็จพ่อกรมหลวงชุมพรฯ ตลาดนางเลิ้ง (ศาลเสด็จเตี่ย) ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา รวมถึงตลาดนางเลิ้ง ตลาดโบราณที่มีชื่อเสียงด้านอาหารคาวและอาหารหวานหลากหลายชนิด

ชุมชนนางเลิ้งยังมีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรทางสังคม เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ส่งผลให้ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนยังคงอยู่และมีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีมาอย่างยาวนาน แม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาเที่ยวย่านนางเลิ้งอยู่เสมอ ในทางกลับกันพบว่า ชุมชนนางเลิ้งมีพื้นที่กว้างขวางและจุดท่องเที่ยวที่สำคัญแต่ละแห่งค่อนข้างห่างไกลกัน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้งพบว่า สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนบางแห่งยังไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนที่มีอยู่เดิมเป็นแผนที่เก่า และมีแค่จุดท่องเที่ยวหรือร้านอาหารที่เป็นที่นิยมอยู่แล้ว แสดงให้เห็นว่าชุมชนนางเลิ้งยังขาดเรื่องการพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการเข้าถึงและเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวในย่านนางเลิ้งสำหรับนักท่องเที่ยว (Urban Studies Lab, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มีนาคม 2568; ผู้นำชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มีนาคม 2568) การพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวนั้นช่วยให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีระเบียบแบบแผนและวิธีการ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางสะดวก ปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ชุมชนยังได้ประโยชน์ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรชุมชนให้เกิดประโยชน์สร้างมูลค่าให้กับชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจภายในชุมชน และมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนางเลิ้งที่ผ่านมา มุ่งเน้นศึกษาวิจัยในด้านสถาปัตยกรรม ผังเมือง พัฒนาการ บทบาทและการอนุรักษ์ เช่น การจัดการของชุมชนที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษาชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร (ปิ่นทारीย์ ชูตระกูล, 2562) รวมถึงด้านการศึกษาทรัพยากรที่สำคัญของพื้นที่ เช่น การอนุรักษ์และสืบทอด ละครชาตรีในตรอกละคร ย่านนางเลิ้ง (สิทธิชัย สุขธรรมสถิต และ อิงคยุทธ พูลทรัพย์, 2561) กลยุทธ์ในการยกระดับตลาด นางเลิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (นนท์ณพร กิติศรีปัญญา และ สิริพร ป้องกงลาด, 2560) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่มีวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้งที่เน้น ด้านอาหารและด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างเฉพาะเจาะจง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้งให้มีความครอบคลุมทั้งด้านอาหาร ศิลปะ และวัฒนธรรม ที่สะท้อน ถึงอัตลักษณ์และศักยภาพเฉพาะตัวของพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนเศรษฐกิจในชุมชน ตลอดจนสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ ทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนนางเลิ้ง อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของชุมชนนางเลิ้ง
2. เพื่อพัฒนาการทำแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนนางเลิ้ง กลุ่มผู้นำในชุมชน นางเลิ้ง กลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนนางเลิ้ง องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และนักท่องเที่ยว
2. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย ได้แก่ ชุมชนนางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยชุมชน จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนจักรพรรดิพงษ์ ชุมชนวัดโสมนัส ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน ชุมชนศุภมิตร 1 ชุมชนศุภมิตร 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นย่านชุมชนเก่า

ย่านชุมชนเก่าเป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งสามารถมองเห็นได้จาก องค์ประกอบทางสังคมที่สืบทอดกันมา ย่านไม่เพียงแต่เป็นสถานที่อยู่อาศัย แต่ยังเป็นศูนย์รวมวิถีชีวิตและกิจกรรมทางสังคมที่มีความต่อเนื่องยาวนาน โดยนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ย่าน” ไว้ดังนี้ “ย่าน” หมายถึง พื้นที่หนึ่งที่ผู้คนมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกันจนเกิดการทำกิจกรรมหลัก เช่น การดำเนินชีวิต กิจกรรม อาคาร สถาปัตยกรรม เป็นต้น โดยที่สามารถรับรู้ความเป็นย่านได้จากคนภายในย่านเองและคนภายนอกย่าน (Lynch, 1960)

นอกจากนี้ ปิ่นทारीย์ ชูตระกูล (2562) ได้กล่าวถึงย่านชุมชนเก่าไว้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและยังคง รักษาเอกลักษณ์ลักษณะดั้งเดิมไว้ สามารถศึกษาได้จาก 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

- 1) องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วย รูปแบบสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกยุคสมัยของพื้นที่ บริบทแวดล้อมทั้งทาง ธรรมชาติและมนุษย์สร้าง และโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนที่สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะ เช่น เส้นทางคมนาคม จุดศูนย์รวม กิจกรรมย่าน เป็นต้น (สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559)
- 2) องค์ประกอบที่ไม่เชิงกายภาพ ประกอบด้วย วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชน ซึ่งมีการมองถึงทรัพยากร ทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดและส่งต่อ แบ่งออกเป็น ประเภทจำต้องไม่ได้เช่น ประเพณี ศิลปะการแสดง ความรู้ และทักษะ

ต่าง ๆ และประเภทจับต้องได้ เช่น อาคาร สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน และวัตถุที่มีมนุษย์สร้างสรรค์หรือดัดแปลงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรม (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2550)

ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านได้พัฒนาและให้คำอธิบายเกี่ยวกับ “ทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว” ซึ่งมักถูกใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ปลายทางสถานที่ท่องเที่ยวสามารถดึงดูดและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ ทั้งด้านทรัพยากร ความสะดวกสบาย และกิจกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน โดยบูฮาลิส (Buhalis, 2000) ได้อธิบายถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือ ทฤษฎี 6A's ซึ่งประกอบด้วย

- 1) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และการจัดกิจกรรมพิเศษ
- 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access) ได้แก่ สภาพถนน ระบบขนส่ง รถโดยสาร ยานพาหนะ ความสะดวกสบายในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ระยะทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และระยะเวลาที่ใช้เดินทาง
- 3) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ได้แก่ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องสอดคล้องกับปัจจัยด้านระยะเวลาและระยะทางเข้าถึง เช่น การแสดงโชว์ เวิร์คช็อป การเดินนำเที่ยว
- 4) การอำนวยความสะดวก (Amenity) ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างครบครัน ทั้งร้านอาหาร สถานพยาบาล ห้องน้ำสาธารณะ ร้านสะดวกซื้อ
- 5) การบริการเสริมทางการท่องเที่ยว (Ancillary Services) ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ตู้ ATM ธนาคาร ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ข้อมูลการเดินทางและแหล่งท่องเที่ยว การบริการความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- 6) ที่พักแรม (Accommodation) ได้แก่ สถานที่ที่บริการที่พักให้นักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทาง ลักษณะที่พัก ราคา ระยะห่างจากสถานที่ท่องเที่ยว

โดยสรุปแล้ว องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอแผนที่ท่องเที่ยวควรนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การเดินทางที่สะดวก กิจกรรมท่องเที่ยวที่ดึงดูดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน และการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

แนวคิดการออกแบบแผนที่

แผนที่ท่องเที่ยวมีความสำคัญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยว จึงมีวิธีการออกแบบแผนที่ท่องเที่ยวผ่านกระบวนการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ตามแนวคิดทฤษฎีของ วาโร เฟ็งส์ว็สต์ (พรฟ้า สุทธิคุณ, 2567) โดยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การสำรวจ สังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการให้พัฒนา
- 2) การออกแบบพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะเริ่มจากการวางแผนพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว โดยการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว การกำหนดวิธีที่จะพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว และทรัพยากรที่ต้องการเพื่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ทั้งในด้านกำลังคน งบประมาณ วัสดุ ทรัพยากรท่องเที่ยว และระยะเวลา หลังจากนั้นจึง

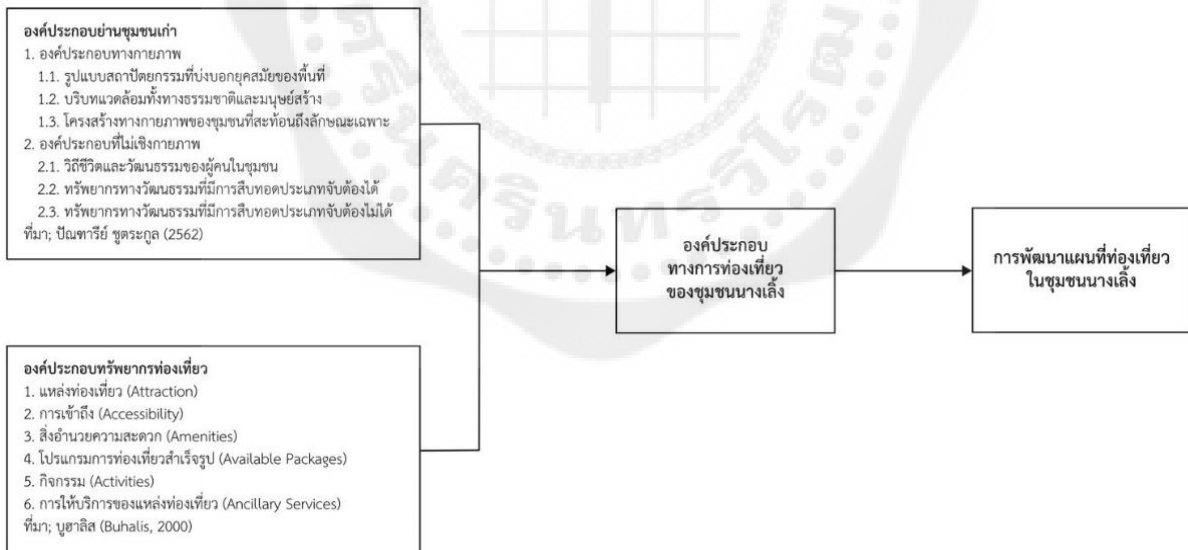
ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่วนเส้นทางการท่องเที่ยวที่จะพัฒนามีลักษณะอย่างไร หรือส่วนประกอบของเส้นทางการท่องเที่ยวมีอะไรบ้างจะขึ้นอยู่กับประเภทของเส้นทางการท่องเที่ยว

3) การทดลองใช้เส้นทางการท่องเที่ยว ตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของเส้นทางการท่องเที่ยว ถ้าหากผลการตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่พึงพอใจ หรือมีบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งเส้นทางการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

4) การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ เผยแพร่เส้นทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับ สื่อออนไลน์ การตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ผู้สนใจได้รับทราบ และผลิตสื่อที่มีความหลากหลายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

อีกทั้งสัญลักษณ์ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของแผนที่ เพื่อใช้สำหรับสื่อความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเป็นที่รับรู้ร่วมกันในสังคม ใช้แสดงแทนภาษาพูด เพื่อเป็นสื่อกลางที่จะถ่ายทอดข่าวสารแก่ผู้ใช้ทุกระดับ สัญลักษณ์นอกจากจะสร้างความเข้าใจต่อแหล่งท่องเที่ยวและบริการแล้ว ยังทำให้นักท่องเที่ยวสามารถจดจำแหล่งท่องเที่ยว และนับเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว (รัตนา ลักขณาวารกุล, วสา สุทธิพิบูลย์ และ นิภาพร ไทศาล, 2555) รวมถึงการทำป้ายต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายแสดงข้อมูลแผนที่ ป้ายเตือนและห้าม ป้ายแสดงข้อมูล ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ควรมีการออกแบบที่ดีและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อสร้างบรรยากาศให้แหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นเอกลักษณ์ที่น่าจดจำและความเป็นมาตรฐานให้แหล่งท่องเที่ยว

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย (2568)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนางเลิ้งมากกว่า 10 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของชุมชนและรับรู้ถึงสภาพปัญหาภายในชุมชนเป็นอย่างดี จำนวน 5 คน

1.2 กลุ่มผู้นำในชุมชนนางเลิ้ง จำนวน 6 คน ได้แก่ ประธานชุมชนศุภมิตร 1 ประธานชุมชนศุภมิตร 2 ประธานชุมชนจักรพรรดิพงษ์ รองประธานชุมชนวัดโสมนัส อดีตประธานชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน และผู้ขับเค็ลื้อนในย่านนางเลิ้ง

1.3 กลุ่มผู้ประกอบการที่ประกอบกิจการอยู่ในชุมชนนางเลิ้งมากกว่า 3 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างลึกซึ้ง จำนวน 5 ราย ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 2 ราย กลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม จำนวน 2 ราย และกลุ่มองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร จำนวน 1 ราย

1.4 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง ซึ่งมีอายุมากกว่า 18 ปี จำนวน 4 คน ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง จำนวน 2 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง จำนวน 2 คน โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวมีความอึดตัว ไม่เหลือประเด็นในการหาข้อสรุปการวิจัยเพิ่มเติม

2. ขั้นตอนการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ มีการแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน ตามจุดประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยคณะผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) การสำรวจแผนที่เดินดิน (Geo-social mapping) การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) และเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้ง ในเดือนมีนาคม ถึง เมษายน พ.ศ.2568

ขั้นตอนที่ 2 คณะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาแผนที่เดินดินจากข้อมูลที่ได้รับจากการสังเกตและสัมภาษณ์ จากนั้นออกแบบแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง ในเดือนเมษายน พ.ศ.2568

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure interview) ที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์และจุดเด่นของชุมชน องค์ประกอบทางกายภาพและองค์ประกอบที่ไม่เชิงกายภาพของชุมชน (ปิ่นทาร์รี่ ชูตระกูล, 2562) องค์ประกอบทรัพยากรท่องเที่ยว (Buhalis, 2000) แนวทางการจัดการและพัฒนาชุมชนนางเลิ้ง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในอนาคต พร้อมกับข้อเสนอแนะด้านประโยชน์ของการพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ แบบสัมภาษณ์องค์กร แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย และแบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติ (ภาษาอังกฤษ) พร้อมทั้งแบบสังเกตปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน (Buhalis, 2000) เพื่อสำรวจหาองค์ประกอบทางกายภาพและองค์ประกอบไม่เชิงกายภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนตามทฤษฎีองค์ประกอบย่านชุมชนเก่า (ปิ่นทาร์รี่ ชูตระกูล, 2562) เพื่อพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนนางเลิ้ง (สุพร เลี้ยงผาสุข, 2567)

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือทางการวิจัย โดยขั้นตอนในการสร้างมีดังนี้

4.1 ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบย่านชุมชนเก่า องค์ประกอบทรัพยากรท่องเที่ยวและการพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยว รวมทั้งแผนที่เดิมของชุมชนนางเลิ้ง (Base map) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยช่วยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำแผนที่เดินดินที่ได้มาพัฒนาเป็นแผนที่ท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย แผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง ด้านศิลปวัฒนธรรม และแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้งด้านอาหาร โดยมี 1) เกณฑ์การคัดเลือกร้านอาหารเพื่อนำเสนอข้อมูลลงในแผนที่ท่องเที่ยว คือ ร้านอาหารที่มีทำเลที่ตั้งในชุมชนนางเลิ้ง และเปิดทำการมาเป็นเวลา 6 เดือนขึ้นไป โดยทางร้านให้ความยินยอมในการนำข้อมูลของทางร้านมาเสนอในแผนที่ท่องเที่ยว 2) เกณฑ์การคัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอข้อมูลลงในแผนที่ท่องเที่ยว คือ เป็นจุดสำคัญที่ต้องเยี่ยมชม มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทางชุมชน ชุมชนต้องการให้มีการแนะนำสถานที่ที่อยู่ในแผนที่ท่องเที่ยว

4.3 จากนั้นจึงนำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนไปตรวจสอบความสมบูรณ์ของแผนที่ท่องเที่ยวกับผู้นำชุมชนนางเลิ้งต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากตำรา เอกสาร บทความงานวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนนางเลิ้งและการพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวชุมชน

5.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสำรวจแผนที่เดินดินมาทำการวิเคราะห์โดยการถอดความ ตีความ และสร้างข้อสรุป

5.3 ทำการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสำรวจแผนที่เดินดินมาพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) จากนั้นคณะผู้วิจัยจึงพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง ด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านอาหาร และให้ชุมชนตรวจสอบแผนที่เพื่อความสมบูรณ์

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบทางทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนนางเลิ้ง

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า ทุกกลุ่มมีความคิดเห็นว่า ชุมชนนางเลิ้งมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า “ชุมชนศุภมิตร 1 และ 2 จะมีของกินโบราณเป็นย่านค้าขาย แถวถนนหลานหลวงจะเป็นศิลปะอาหาร ละครชาตรี...” (ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2568) โดยเฉพาะด้านอาหารที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนได้รับการขนานนามว่าเป็นชุมชนย่านของอร่อย “นางเลิ้งเป็นแหล่งอาหารอร่อย เหมือนสวรรค์ของอาหารการกิน...” (ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2568) และด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชนมีแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น ศาลาเฉลิมธานี บ้านนาศิลป์ บ้านนางเลิ้ง และตรอกละคร ซึ่งเป็นศูนย์รวมของศิลปินพื้นบ้าน ละครชาตรี ปี่พาทย์ และดนตรีไทย สถานที่เหล่านี้สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่เคยเป็นศูนย์กลางของศิลปะการแสดงในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน “ศิลปะการแสดงที่คงอยู่ได้มาถึงทุกวันนี้ก็เพราะครูส่งต่อที่ตัวคน...” (ผู้ประกอบการด้านศิลปวัฒนธรรม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 เมษายน 2568) ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวเหล่านี้

ได้รับการยอมรับจากทุกกลุ่มตัวอย่างว่าเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังมีศาสนสถานหลายแห่งซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่ สอดคล้องกับผลการสังเกตที่คณะผู้วิจัยพบว่า ชุมชนมีศักยภาพทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และอาหารเป็นหลัก กิจกรรมส่วนใหญ่ในชุมชนนางเลิ้งเป็นร้านอาหารเก่าแก่ มีชื่อเสียงด้านตลาดเก่าแก่และอาหารโบราณ เช่น ขนมไทย ไข่กรอกปลาแฉม กล้วยทอด ผสมผสานกับร้านอาหารสมัยใหม่ที่ส่วนใหญ่เป็นร้านกาแฟหรือคาเฟ่ มีสถาปัตยกรรมโดดเด่น และศิลปะบนกำแพงที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน มีศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชนหลากหลายแห่ง มีศิลปะและดนตรีที่สะท้อนวัฒนธรรมสืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของ บัณฑิตาธิ์ ชูตระกูล (2562) ที่กล่าวว่า ย่านชุมชนเก่าควรมีทั้งองค์ประกอบทางกายภาพและไม่ใช้กายภาพทั้งที่เป็นทรัพยากรที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างชัดเจน และ สุพรรณสา ฉิมพาลี (2565) ที่กล่าวว่า ย่านชุมชนเก่าเป็นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีคุณลักษณะและองค์ประกอบที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นทั้งคุณค่าในมิติทางประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อ และศิลปะ อันเป็นรากฐานสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ

อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ชุมชนนางเลิ้งยังประสบกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก จุดนั่งพัก ที่จอดรถมีจำกัด ป้ายบอกทางไม่ชัดเจน จุดท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าได้ทั่วถึงกันแต่บางจุดค่อนข้างไกล และการเข้าถึงด้วยขนส่งสาธารณะยังไม่สะดวกมากนัก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า “ที่จอดรถแถวนี้หายาก จอดริมถนนก็โดนล้อคล้อ ที่จอดรถที่มีอยู่ก็จอดได้ไม่กี่คัน ส่วนใหญ่คนเขาไม่รู้เพราะป้ายเล็ก...” (ผู้ประกอบการด้านอาหาร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2568) อีกทั้งยังมีประเด็นในเรื่องของนักท่องเที่ยวหลงทาง แสดงถึงข้อจำกัดด้านการเข้าถึง (Accessibility) หนึ่งในองค์ประกอบ 6A's ของ Buhalis (2000) ระบุว่าความสะดวกในการเข้าถึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะมีปัญหาในการเปิด Google Maps หรือสอบถามชาวบ้านระแวกนั้น การขาดแผนที่ท่องเที่ยวที่เป็นปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวมักเข้าถึงเฉพาะบางจุด เช่น ตลาดนางเลิ้ง หรือวัดสุนทรธรรมทาน โดยไม่สามารถเข้าถึงตรอกละคร หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้อย่างทั่วถึง สะท้อนให้เห็นถึงการขาดการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวอาจได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ไม่สมบูรณ์ และชุมชนสูญเสียโอกาสทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ “นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เห็นเขาก็มาตามรีวิวนะ มาแค้โซนตลาดไร่รี๊ หาอะไรทานแล้วก็กลับ ไม่ได้ไปที่อื่นต่อ...” (ผู้ประกอบการด้านอาหาร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2568)

2. การพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนนางเลิ้ง

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แม้ชุมชนนางเลิ้งจะมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ แต่ยังคงขาดแผนที่ท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน โดยแผนที่ที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นแผนที่ที่จัดทำในลักษณะเฉพาะกิจ เช่น ใช้เฉพาะช่วงเทศกาล หรืออีเวนต์บางรายการ และมักแสดงเพียงสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอยู่แล้ว โดยกลุ่มผู้ประกอบการด้านศิลปวัฒนธรรมเสนอว่า แผนที่ท่องเที่ยวที่ดีควรประกอบไปด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความสำคัญ เรื่องเล่าของสถานที่แต่ละแห่ง (Storytelling) ใส่จุดท่องเที่ยวที่โดดเด่น พร้อมใส่จุดที่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักลงไปในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนเห็นด้วย และเสนอว่าควรมีการแยกเส้นทางตามความสนใจและตามเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น เส้นทางอาหาร เส้นทางศิลปวัฒนธรรม กลุ่มประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนเสนอว่าควรใส่จุดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของชุมชน ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการด้านอาหารเน้นในเรื่องของข้อมูลเวลาทำการ ช่องทางการติดต่อ และข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเสนอเพิ่มเติมว่าควรเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวได้โดยสะดวก ในขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีภาพประกอบและข้อมูลที่ชัดเจนบนแผนที่ท่องเที่ยว “ในแผนที่คิดว่าควรมีภาพ

และข้อมูลที่ชัดเจนไปเลย เช่น เวลาเปิดปิด หรือสายรถเมล์ที่ผ่าน ณ ปัจจุบัน...” (นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 เมษายน 2568) ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมกล่าวว่าแผนที่ท่องเที่ยวควรมีทั้งในรูปแบบแผ่นพับและแบบดิจิทัล พร้อมรหัสคิวอาร์ (QR Code) สำหรับใช้งานสะดวก มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาพัฒนาแผนที่เดินดินเป็นขั้นตอนแรก เพื่อทำความเข้าใจองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ ก่อนพัฒนาเป็นแผนที่ท่องเที่ยว 2 รูปแบบคือ แผนที่ท่องเที่ยวด้านอาหาร และแผนที่ท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบไฟล์ภาพ และรหัสคิวอาร์ (QR Code) พร้อมเป็นต้นแบบในการพัฒนาเป็นแผนที่ท่องเที่ยวรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ และแบบดิจิทัล เพื่อให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปต่อยอดในอนาคต สอดคล้องกับ วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2552) ที่เน้นว่า จุดสำคัญของการทำแผนที่ต้องประกอบด้วย การสำรวจ สังเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ จากนั้นจึงเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ และผลการวิจัยของ มนินทรา ทุมโฆสิต และ อนุชา แผงเกษตร (2567) ที่กล่าวว่า สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทแผ่นพับที่มีการแสดงรายละเอียดชุมชน ประวัติความเป็นมา แผนที่การเดินทาง รูปแบบอินโฟกราฟิก เป็นสื่อที่เหมาะสมกับกิจกรรม One Day Trip โดยแผนที่ที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเรื่องราวของชุมชน (ผู้นำชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2568; ผู้ประกอบการด้านศิลปวัฒนธรรม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2568) เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่กระจุกกระจายในชุมชน (Urban Studies Lab, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 เมษายน 2568) สอดคล้องกับแนวคิดของ วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2552) ที่กล่าวว่า การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวควรคำนึงถึงการเข้าถึง (Accessibility) เชื่อมโยงจุดต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับผู้ประกอบการรายย่อยภายในพื้นที่ โดยไม่กระทบต่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นว่า แผนที่ท่องเที่ยวสามารถเพิ่มโอกาสทางการท่องเที่ยวในการนำนักท่องเที่ยวไปยังจุดอื่น ๆ ของชุมชนที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก ส่งเสริมการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และสนับสนุนการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า “เราไม่ได้รับรายได้จากนักท่องเที่ยวมากหรอก แต่การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาก็ช่วยให้เราเป็นที่รู้จักมากขึ้น...” (ผู้ประกอบการด้านศิลปวัฒนธรรม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2568) “อย่างร้านเล็ก ๆ ถ้าอยู่ในเส้นทางหรือแผนที่ตรงนี้เขาก็จะได้รับประโยชน์ไปด้วย...” (Urban Studies Lab, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 เมษายน 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Idajati และ Nugroho (2019) ที่สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเส้นทางหรือแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชนไม่เพียงแต่เป็นการยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว แต่ยังเป็นกลยุทธ์เชิงพื้นที่ที่ช่วยกระจายการท่องเที่ยวและส่งเสริมการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า แผนที่ที่พัฒนาขึ้นควรออกแบบโดยใช้สีที่สะท้อนอัตลักษณ์หรือความเชื่อของชุมชน เช่น สีฟ้าอ่อน สีน้ำเงิน หรือสีคราม สีประจำพระศุภร์ เทพด้านความรัก ศิลปะ ความงาม หนึ่งในเทพนพเคราะห์ที่ชุมชนเชื่อมั่นและศรัทธา “แผนที่ควรทำแบบสวย ๆ นะ เอาที่เข้าใจง่าย ถ้าใช้สีของพระศุภร์ได้จะดีเลย...” (ผู้นำชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2568) ดังนั้น ทางผู้วิจัยจึงได้นำความเชื่อของคนในชุมชนมาปรับใช้กับการออกแบบแผนที่ และสัญลักษณ์ของแผนที่ ทำการจำแนกสีที่แตกต่างกัน เพื่อจัดหมวดหมู่สถานที่แต่ละรูปแบบให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย(กรมการท่องเที่ยว, 2564) อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้เป็นเพียงต้นแบบของ การพัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนที่ต้องการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและต่อยอดต่อไป

ภาพที่ 2 หน้าปกแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้ง สำหรับพัฒนาเป็นแผ่นพับ
ที่มา: คณะผู้วิจัย (2568)

ภาพที่ 3 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้งด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านอาหาร
ที่มา: คณะผู้วิจัย (2568)

วัดสุทัศนเทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

วัดสุทัศน์เทพวราราม (วัดสุทัศน์)
An important place in Bangkok with over 300 years of history. The temple was built in 1782 and is one of the largest and most beautiful in Bangkok. It is a place of worship for many people and is also a place of learning and research.

สิ่ง รส ศิลป์

NANG
LEONG
MAP

ภาพที่ 6 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้งด้านศิลปวัฒนธรรม

ที่มา: คณะผู้วิจัย (2568)

จัดทำโดย: คณะผู้วิจัย (2568) คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพที่ 7 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้งด้านศิลปวัฒนธรรม

ที่มา: คณะผู้วิจัย (2568)

ภาพที่ 8 รหัสคิวอาร์ (QR Code) แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนนางเลิ้ง
ที่มา: คณะผู้วิจัย (2568)

ทางคณะผู้จัดทำ นำเสนอการท่องเที่ยวแบบ One day Trip เพื่อเป็นตัวอย่างในการใช้แผนที่ท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็น “เส้นทางเลิ้งรสศิลป์” ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนนางเลิ้งแบบ One Day Trip ที่นำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนนางเลิ้ง ประกอบด้วย วัดสุนทรธรรมทาน-ตรอกละคร-บ้านนราศิลป์-ศาลาเฉลิมธานี-ตลาดนางเลิ้ง-ศาลเสด็จพ่อกกรรมหลวงชุมพรฯ-MATDOT Art Center-วัดโสมนัสราชวรวิหาร โดยสถานที่เหล่านี้นำมาออกแบบเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ วัฒนธรรม และอาหารของชุมชนนางเลิ้ง

เริ่มต้นที่วัดสุนทรธรรมทาน (วัดแคนางเลิ้ง) เดินผ่านตรอกละครและบ้านนราศิลป์ (ในส่วนของบ้านนราศิลป์ต้องมีการติดต่อประสานงานก่อนล่วงหน้า) จากนั้นเยี่ยมชมศาลาเฉลิมธานี เข้าช่วงกลางวันนักท่องเที่ยวสามารถรับประทานอาหารกลางวันได้ที่ตลาดนางเลิ้ง นับเป็นย่านของอร่อยที่รวบรวมอาหารและขนมไทยตำรับชาววัง พร้อมเรียนรู้วิถีชุมชนภายในตลาดนางเลิ้ง ควบคู่ไปกับการสักการะศาลเสด็จพ่อกกรรมหลวงชุมพรฯ เพื่อความเป็นสิริมงคล จากนั้นสามารถเลือกพักผ่อน ณ ร้านอาหารหรือคาเฟ่ท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านแผนที่ท่องเที่ยวเชิงอาหาร ปิดท้ายด้วยการเข้าชมงานศิลปะที่ MATDOT Art Center และเดินทางต่อไปยังวัดโสมนัสราชวรวิหาร เพื่อสร้างประสบการณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมให้ครบถ้วนภายในหนึ่งวัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแผนที่ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล และแอปพลิเคชันนำเที่ยว ควรมีการติดตั้งแผนที่ในพื้นที่จริง พื้นที่โดยรอบชุมชน และกระจายไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการรับรู้ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

1.2 กลุ่มผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้แผนที่นี้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น เดินทัวร์รสชาติอาหารนางเลิ้ง เดินตามรอยศิลปะการแสดง เพื่อสร้างรายได้สู่ผู้ประกอบการในชุมชน และส่งเสริมการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนให้คงอยู่

1.3 ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแผนที่ท่องเที่ยวที่พัฒนาไว้แล้วไปต่อยอดพัฒนาเส้นทางอื่น ๆ เช่น เส้นทางเรียนรู้ศาสนสถาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่มตามความสนใจ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในอนาคตควรพัฒนาแผนที่แบบ Interactive Map หรือ AR (Augmented Reality) ที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้งานผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ เพื่อเพิ่มความทันสมัย น่าสนใจ และประสบการณ์ใหม่ในการท่องเที่ยว

2.2 ควรมีการติดตามและประเมินผลหลังการใช้งานจริง เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการพัฒนาแผนที่อย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2564). **ป้ายในแหล่งท่องเที่ยว**. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/share/198J7Ngtws/>
- ธนิช เลิศชาญฤทธ์. (2550). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นนท์ถนอมพร กิติศรีปัญญา และ สิริพร ป้องกงลาด. (2560). **กลยุทธ์ในการยกระดับตลาดนางเลิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 3(2), 1-11.
- ปัทมาธิริย์ ชูตระกูล. (2562). **การจัดการของชุมชนที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า: กรณีศึกษาชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- ปัทมาธิริย์ ชูตระกูล และ กฤตพร หัวใจเจริญ. (2564). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร**. Arch KMITL Journal, 33(2), 59-70.
- พรฟ้า สุทธิคุณ. (2567). **การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ตามแนวคิดทฤษฎีของ วาโร เฟ็งส์วัสต์**. วารสารวิชาการการพัฒนาท้องถิ่น วิทยาลัยชุมชนพังงา, 1(1), 14-15.
- มินินทรา ทุมโฆสิต และอนุชา แผงเกษร. (2567). **พหุวัฒนธรรม: พลวัตของย่านชุมชนเก่าสู่การออกแบบเส้นทางวัฒนธรรมผ่านสื่อเพื่อการเรียนรู้คุณค่าวิถีชุมชน กรณีศึกษาย่านบางโพ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร**. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(7), 130-139.
- รัตนา ลักขณาบรรณกุล, วสา สุทธิพิบูลย์ และ นิภาพร ไพศาล. (2555). **ป้ายและสัญลักษณ์ในอุทยานแห่งชาติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- วาโร เฟ็งส์วัสต์. (2552). **การวิจัยและการพัฒนา**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(2), 1-12.
- สิทธิชัย สุขธรรมสถิต และ อิงคยุทธ พูลทรัพย์. (2561). **การอนุรักษ์และสืบทอดละครชาตรีในตรอกละครย่านนางเลิ้ง**. วารสารศิลปวัฒนธรรมไทยศึกษา, 10(1), 13-25.
- สุพรรณสา ฉิมพาลี. (2565). **อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่า: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (2553). **พัฒนาการนางเลิ้ง**. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร (ฉบับภาษาไทย), 30(2), 98-117.
- สุวพร เลี้ยงผาสุข. (2567, 22 สิงหาคม). **แผนที่ชุมชน: เครื่องมือในการส่งเสริมให้คนเอาข้อมูลมาคุยกัน!**. สืบค้นจาก <https://www.uslbangkok.com>

สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย (2568). ข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการชุมชน. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/pomprapsattruphai/page/main/>

สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (2559). คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า. สืบค้นจาก <http://www.onep.go.th/nced/wp-content/uploads/2016/09/>

อรกช สุขสวัสดิ์ (2567). แกะรอยพื้นที่วัฒนธรรม 120 ปี นางเลิ้ง. สืบค้นจาก <https://localsthaipbs.net/pi-communitymap-nangleung/>

Buhalis, D. (2000). **Marketing the competitive destination of the future**. *Tourism Management*, 21(1), 97–116.

Idajati, H., & Nugroho, F. E. (2019). **Creating cultural and heritage tourism route as tool for development tourism strategy (Case study: Surabaya Kalimas River Area)**. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 340(012023), 1–13.

Lynch, K. (1960). **THE IMAGE OF THE CITY** (1st ed.). The M.I.T. Press.

